

חינוך ציוני וחינוך לציונות

טקס האזכרה השנתית תשפ"ד, 2024

שורשיה של יהדות קרפטורוס

- ראשוני היהודים, ממוצא ספרדי, הגיעו לאזור **במאה ה-16**, כשמרבית שטחי הונגריה היו תחת כיבוש עותומני.
- זרם ההגירה השני החל במחצית השנייה של **המאה ה-17**, כשפליטי פרעות ת"ח ות"ט (1649-1648) שהוביל בוגדן חמלניצקי, הגיעו מהצד הפולני של הקרפטים. אז גם הגיעו יהודים מבוהמיה וממורביה.
- עד **לסוף המאה ה-18** הייתה ההתיישבות היהודית במקום מועטה יחסית.
- חלוקת פולין (1772-1795) הביאה להגירה של רבים מיהודי גליציה לקרפטורוס.
- במהלך **המאה ה-19** עלה בצורה ניכרת מספר היהודים. **בתחילת המאה חיו באזור פחות מ-20,000 יהודים - ובסוף המאה – קרוב ל-100,000 יהודים.**
- הגידול הניכר היה הודות ל**ריבוי הטבעי**: ליהודי קרפטורוס היו **אחוזי פוריות מהגבוהים בקרב יהודי מזרח אירופה.**

קווים לדמותה של יהדות קרפטורוס

- במאה ה-19 התגבש אופי הקהילות: הייתה השפעה ניכרת של התנועה החסידית, יחד עם השפעה חזקה של אנשי החת"ם סופר, המתנגדים, שהובילו קו אורתודוקסי לא חסידי נוקשה.
- בין שני הזרמים הדומיננטיים הללו היו גם מעט יהודים, שהשתייכו לזרם הליברלי של היהדות הנאולוגית.
- עם סיום מלחה"ע ה-1 עבר האזור משליטה הונגרית לשליטת צ'כוסלובקיה. החלו לחדור השפעות חיצוניות ליהדות קרפטורוס, המסוגרת עד אז.
- חיילים יהודים שחזרו מהשבי הרוסי באו במגע עם פעילים ציוניים והושפעו מהם.
- הצ'כים איפשרו חופש עיסוק וחופש פוליטי. השילוב של חופש זה עם פריחה כלכלית יחסית איפשר השתלבות יהודים בכלכלה ובפוליטיקה.
- בשנת 1921 כ-27% מיהודי קרפטורוס חיו מחקלאות כך שאחוז האיכרים היה הגבוה ביותר בכל אירופה.

התנועה הציונית בקרפטורוס

- החופש הפוליטי תורגם לפריחה בפעולתן של התנועות הציוניות והקמת מוסדות לימוד ותרבות עבריים. האגודה הציונית הראשונה, שהוקמה במונקץ', הייתה "התחיה" והצטרפו אליה רבים מעסקני הציבור החשובים בקהילה. האגודות הציוניות הקימו בקרפטורוס קורסים ללימוד עברית, פעילות שטופחה גם על ידי נשים ציוניות; בהמשך הוקמו גם בתי ספר עבריים.
- בשנים 1933-34 התחילה בכל קרפטורוס פעילות ציונית נרחבת. חברי תנועות הנוער יצאו להכשרות, שחלקן הודרכו על ידי שליחים מהארץ – כהכנה לעלייה ארצה.
- מבין בוגרי ההכשרות נשלחו צעירים להקים סניפים נוספים של תנועות הנוער.
- הפעילות הציונית הייתה לגלית, מה שהקל על הצלחתה ולהרחבתה. הקושי עלה מבית – החסידים והמתנגדים ראו בה פעילות פסולה. הציונות נתפסה כפשע נגד האמונה במשיח, שיבוא ויעלה את כל היהודים לארץ ישראל.
- 38 (מבין 119) הנופלים במלחמת השחרור (שליש) ילידי קרפטורוס עלו ארצה בשנות ה-30

התנועה הציונית בקרפטורוס

"HASOMER KADIMAH" BEREHOVO 1930 V 11

מפגש של תנועת הנוער הציונית "השומר קדימה" בברגסס,

11 במאי 1930

משתתפי הסמינר
השני של תנועת
"החלוץ"
בקרפטורוס, שנערך
במונקץ'
ב- 26.02.1934

סמינר פלוגת פתאום באוקרצ'יו

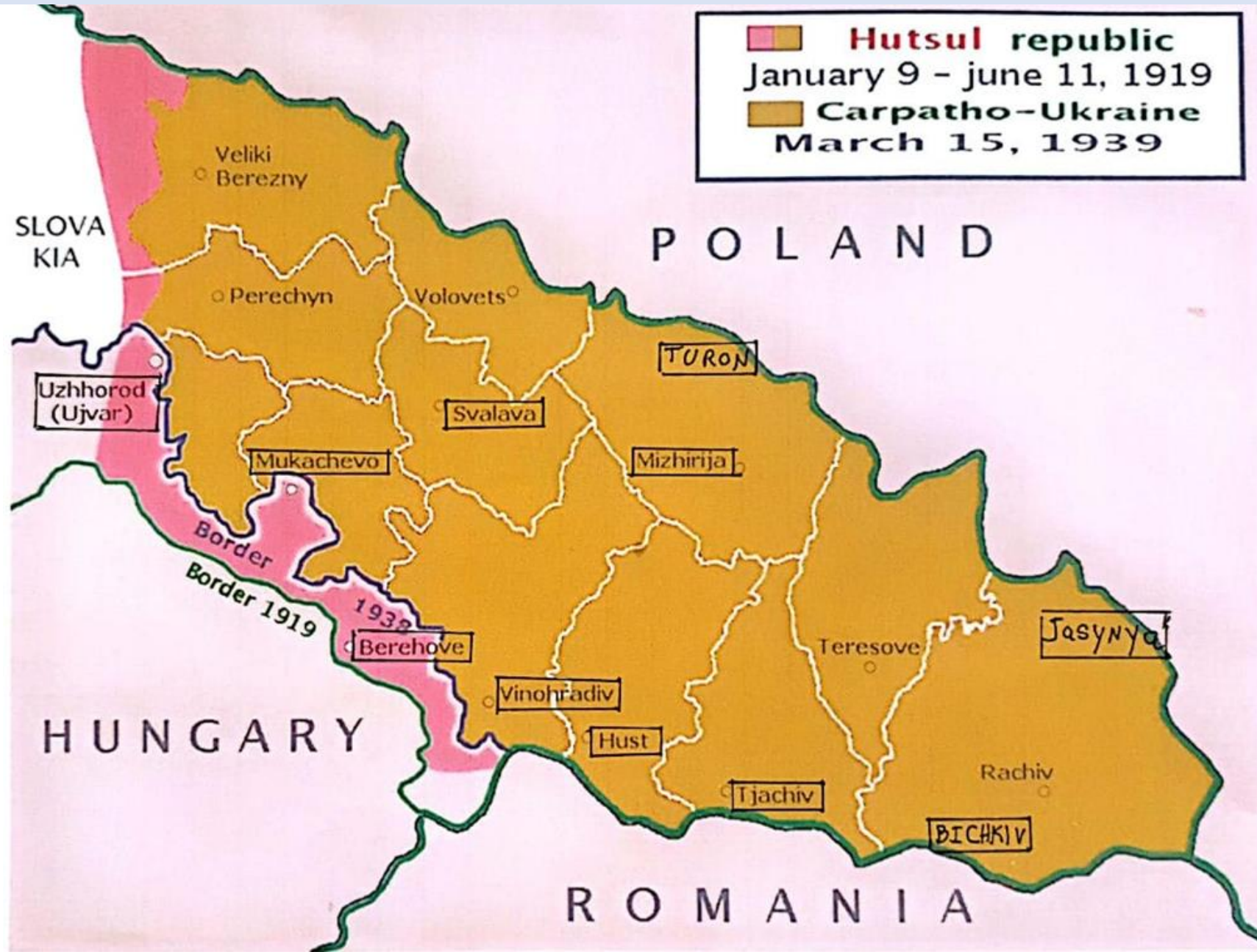

שני חברי תנועת "החלוץ" בהכשרה בחווה
חקלאית, כנראה בסיילש (Sevljus)
צולם ב - 1933

התנועה הציונית בקרפטורוס

- תנועת "החלוץ" התחילה לפעול בצ'כוסלובקיה ב-1920.
- סמוך לשנת 1920 נוסדה אגודת "המזרחי"
- 1921 - אגודת "צעירי מזרחי".
- תנועות נוער ציוניות נוספות שפעלו היו: "החלוץ הצעיר", "בני עקיבא", "אגודת ישראל", "כחול לבן", "הנוער הציוני", "בית"ר" ו"השומר-הצעיר".
- עוד פעלה תנועת "הצופים", שלא הייתה קשורה לציונות.
- פעלו גופים ציוניים נוספים, קרנות לאומיות כמו קק"ל, ארגון ויצ"ו ועוד.
- ב-1938 עם סיפוח קרפטורוס להונגריה פורקו הארגונים הציונים והפעילות ירדה למחתרת; בקיץ 1940 נאסרה הפעילות הציונית לגמרי.
- הפריחה הזמנית ארכה כ- 20 שנה לערך והסתיימה כאשר קרפטורוס סופחה להונגריה בעקבות "בוררות וינה", שהתקיימה ב-2 בנובמבר 1938.
- אנשי תנועות הנוער החלוציות פעלו בנתיבי ההצלה והבריחה מהונגריה לאורך כל שנות המלחמה. במסגרת המחתרת החלוצית בהונגריה בתקופת השואה בבודפשט הצליחו להציל יהודים רבים, כולל כאלה מאזור קרפטורוס, שנענו לקריאתם לברוח, וכולל גם את בני המקום, שהיו מגויסים לפלוגות העבודה, והצליחו להימלט - הודות לתעודות המזויפות ונתיבי ההברחה, שהוכנו עבורם.

יישובים בהם נוסדו בתי ספר עבריים

מידע כללי על בתי הספר העבריים

שנות פעילות	שנת סגירה	שנת הקמה	מחוז נוכחי	יישוב
10 שנים	1944	1924 עממי 1934 "יבנה"	אוז'גורוד	אונגוואר
שנתיים	1925/1926	1923	ראחוב	ביצ'קב
4 שנים	1927/1928 *פתיחה מחודשת 1933/1934	1923	ברגובו	ברגסס *
5 שנים	1927/1928	1922	מיז'יריה	וולובה
6 שנים	1928/1929 *פתיחה מחודשת 1933/1934	1922-1923	חוסט	חוסט *
9 שנים	1928/1929	1919	מיז'יריה	טורון ולופושנה
5 שנים	1927/1928	1922	ראחוב	יאסיניה
20 שנים	1944	1922 - היסודי 1924 - הגימנסיה	מוקצ'בו	מונקץ'
שנתיים	1925/1926 *פתיחה מחודשת 1933/1934	1923	סבליאבה	סבליאבה *
		1922	וינוגרדוב	סיילש

הראשונים: טורון (Toronya) ולופושנה (Lopushne), מחוז מיז'יריה

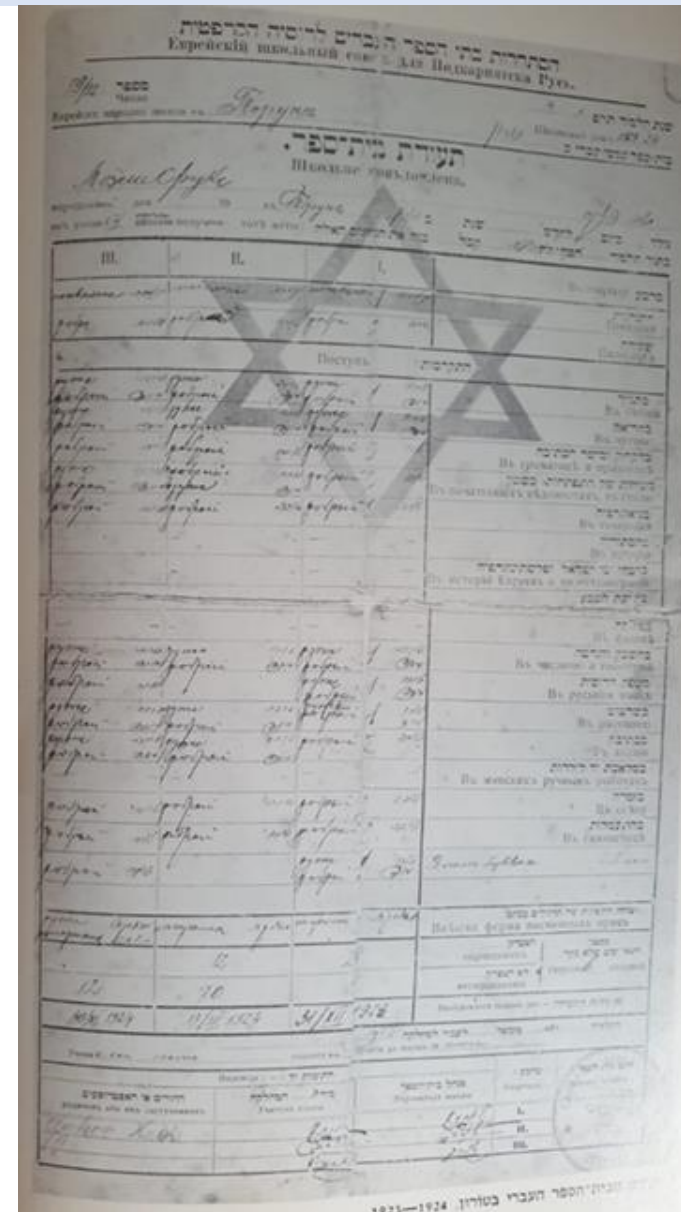

בית הספר העממי עם
המורה חיים גרבר

תעודת בית ספר – בכותרת:
הסתדרות בתי הספר
העבריים לרוסיה הקרפטית

שלט בית הספר

בישובי הרים

מאת הרב שמואל פרייליך

זה היה גם המקום היחיד שבו התפלל מנין ציוני בהברה הספרדית. וכאשר נכבשה קארפאטורוס בידי ההונגרים, ובתי-הספר העברים נאלצו לשנות את תכנית הלימודים, נשאר בית-הספר בטורון כמו שהיה ותכנית הלימודים בו לא שונתה. בשנת 1941 נמחו שני הישובים מן האדמה. את הילדים עם מוריהם ובני-משפחותיהם הגלו הרוצחים ההונגרים ימ"ש לגאליציה, ואנשי המיליציה האוקראינים הכניסו אותם לתוך נהר ורצחו את כולם במכונות-יריה. כך נסתיימו קורותיהן של לאפושנה וטורון. היהודים כאן חיו יחד, עבדו יחד, שמחותיהם היו משותפות, היו נוסעים אל אותו רבי, נשפטים לפי אותו דיין וסוף אחד היה לכולם.

מהישובים היהודים הרבים בקארפאטורוס, לקחו שניים, הקטנים שבהם, חלק מיוחד במתן הצביון הלאומי לכל הישוב. אלה היו הישובים טורון ולאפושנה — שני כפרים בקצה הצפוני-מזרחי של הריפובליקה הצ'יכוסלובאקית. באותם מקומות גרו כ־200 משפחות יהודיות אשר כמעט כולן היו שארות-בשר. כאן גמרו אומר כמה בחורי-ישיבה לשעבר להרוס את חומת האמונות הטפלות, אשר אליה נצמד בכל כוחו הישוב של קארפאטורוס. כאן הונח היסוד לחינוך יהודי לאומי, אשר נעשה אחר-כך גאוותה של יהדות צ'יכוסלובאקיה. כאן הוקמו מוסדות החינוך העבריים הראשונים, תחילה גן-הילדים, ב־1919, ואחר-כך, ב־1920, בית-הספר היסודי. כאן נבנה בנין בית-הספר הראשון אשר בגאוה נשא את הכתובת: „בית-ספר עברי בטורון“. במשך 22 שנות חינוך עברי שיטתי נעשתה טורון „ירושלים של קארפאטורוס“. כאן היתה העברית שפה מדוברת, שפת-האם של הילדים הקטנים. זה היה הישוב היהודי היחיד שבו היו מתביישים לשלוח ילדים לבית-ספר נכרי.

קוד ספר דברי עממי בטורון
טורון, 19.10.1932.

מספר: 42/32

1: 103

של

"ועד הלשון"

ירושלים.

האנשי בית הספר העברי דמינו בטורון ובקלטי ארץ הודו
באשר לאנשי בית הספר אשר בודקה כל המעשים המצוינים אצלם
אם באנו המעלה וישלח אלינו את כתובת.
אם לענין זה ארץ המעלה אצלנו הודו האנשי.
הכל אכן בענין וכלתו זכרנו האנשי אכן הודו
האנשי אשר באנו אצלם ארץ המעלה, במקום אצל
אנשי אשר באנו אצלם הודו וכלתו בענין אצלם ארץ
המעלה, אצלנו האנשי ארץ ופסוק.
האנשי אשר אצלנו האנשי באנו וישלח את בקשה
אנשי אשר באנו אצלם

אנשי אשר באנו אצלם
אנשי אשר באנו אצלם

כתובת: Hebrejská ľudová škola
Turin
P. K. R.
Československo

אל "ועד הלשון" ירושלים. **19.10.1932**

הנהלת בית הספר העברי עממי בטורון מבקשת את הועד הנכבד

1. לכתוב ולתרגם לה בעברית כל הדברים המצוירים וכתובים על הנייר המצורף ולשלח לה זאת בחזרה.

2. להמציא לה את הגליונות שמוציא הועד הנכבד.

חבל שאין ההנהלה יכולה לצרף בולים וכך הועד הנכבד יהיה מוכרח לשלם את דמי המשלוח, בבקשה אבל ליעץ עצה באיזה אופן היתה יכולה ההנהלה לשלח את הפורטו [=דמי דואר],

שהועד הנכבד לא יפסיד. בתקוה שהועד הנכבד בוודאי ימלא את בקשתה. בתודה רבה למפרע ובכבוד רב

בשם ההנהלה: משה ליבוביץ'
מורה-מנהל "

סיילש (Nagyszollos)

- ייסוד "הסתדרות בתי הספר העבריים בקרפטורוס", שלמזכיר שלה נבחר **מרדכי ברגר**, **יליד סיילש**. הודות לפעילותו נפתח בית הספר העברי בספטמבר 1922.

- **משה ברגר** [אח של מרדכי] הפסיק את לימודי הרפואה בפראג והיה **המורה העברי הראשון** במקום. חזר ללימודיו בשנה השנייה כשהגיע המורה קרסיניאנסקי.

- הבנים למדו לפני הצהרים; היה להם ידע מה"חדר", במבטא אשכנזי (לשון קויידש)

- הבנות למדו אחר הצהרים. לא היה להן

רקע בעברית

גמר שנת הלימודים הראשונה
בבית הספר העברי בסיילש

חוסט (Huszt)

- בית הספר נפתח בשנה"ל 1922/1923 ביוזמת קבוצת הורים ציונים למרות התנגדות החוגים האורתודוקסיים.

בית הספר העברי בחוסט בתהלוכת ל"ג בעומר

- המוסד החינוכי הראשון, שנבנה ע"י התנועות הציוניות, שפעלו בעיר.
- המורה הראשון הובא מאוז'גורוד.
- עוד מורה לעברית היה שלמה קריינדלר, יליד בוגדן.
- תחילה למדו כ-40 תלמידים ומספרם הלך וגדל יחד עם פתיחת כיתות חדשות כל שנה – עד לכיתה ה'.
- ביה"ס נסגר בשנה"ל 1928/29 למרות השתדלות המורים וההורים בגלל המשבר הכלכלי העולמי ובהתנגדות החרדים.
- לאחר מכן נפתח שוב אך שפת הלימוד הפכה בהדרגה לצ'כית.

יאסיניה (Körösmező)

ביצ'קב (Nagybocsko)

מחוז ראחוב

- ביאסיניה ניתן חינוך כללי בשני סוגי בתי ספר, שבשניהם למדו יהודים:

- ממשלתי**, שבו שפת הלימוד הייתה בהונגרית (ואחר כך בצ'כית וברותנית)

- בית ספר יהודי, מטעם "הקרן לחינוך" של ארגון הקהילות הניאולוגיות בהונגריה.

- בית הספר ביאסיניה היה **הראשון** שהוקם בסיוע קרן זו.

- יהודים רבים לא שלחו את ילדיהם לבית ספר זה מטעמים דתיים, כי נטיית תושבי יאסיניה הייתה חסידית יותר והניאולוגים היו פסולים בעיניהם.

- בשנה"ל 1922/23 נפתח בית הספר, אולם במשבר של 1927/28 נסגר ולא נפתח שוב.

- חלק מהנוער עזב את העיירה כדי ללמוד באוניברסיטאות בפראג, ברנו וברטיסלבה, ומהצעירים הגיעו גם לגימנסיה במונקץ'.

- בביצ'קב** נפתח בית הספר בשנת 1923

- נסגר כעבור שנתיים בגלל התנגדות החסידים והרבנים.

וולובה (Okormezo)

- פעל **שנתיים**
- המורה היה **ברוך פרקש**
- התנגדות גדולה לפעילות הייתה של הרב, שהשפיע על ההורים, שרובם היו עניים מרודים

* טיאצ'יב (Tecso)

משנות ה-30 ואילך בית הספר היסודי הממלכתי היה מורכב מ-3 חטיבת מקבילות; **הלימודים בצ'כית**

- חטיבה אחת – כל התלמידים יהודים
- חטיבה שנייה – כיתות מעורבות יהודים וצ'כים
- חטיבה שלישית – תלמידים רותנים

סבליאבה (Szolyva)

- פעל **שנתיים**. נסגר מחוסר תקציב ומהקרבה למונקץ', לשם נשלחו ילדים רבים לגימנסיה; בינתיים הכינו אותם לכך באופן פרטי.

ברגסס (Beregszasz)

- ראשוני הציונים היו, ברובם, משורות **"המזרחי"**; הם סייעו להקמת בית ספר עברי.
- הלימודים התנהלו בביתו של **פישל הרטמן**, ציוני ותיק, בעל נכסים וסוחר יינות. הוא הקצה לשם כך את המטבח הקייצי שבביתו.
- המורה הראשון היה **רייך**.
- פעל 4 שנים.
- בשנה"ל 1927/28 נסגר ונפתח מחדש ב-1933
- תנועות נוער נוספות היו **"השומר קדימה"** ו**"בית"ר"**

אוז'גורוד (Ungvar)

תג 1938-1944 של הג'מנסיה
היהודית באוז'גורוד.
הכתובת בהונגרית היא
Ungvári zsidó gimnázium

שלט בית הספר העממי באוז'גורוד

כיתה בג'מנסיה העברית באונגוואר – עם חבר המורים

- בשנת תרפ"ד (1924) הוקם בית ספר העברי העממי במימון משותף של השלטון הצ'כי והקהילה היהודית.
- בית הכנסת של הקהילה הגיאולוגית, הועמד לרשות בית הספר העברי העממי
- רב העיר לא הוציא איסור מפורש על בית הספר, אולם יעץ להתרחק מבית ספר זה, שגדולי ישראל מתנגדים להם.

אוז'גורוד (Ungvar)

כיתה בבית הספר העממי באונגוואר

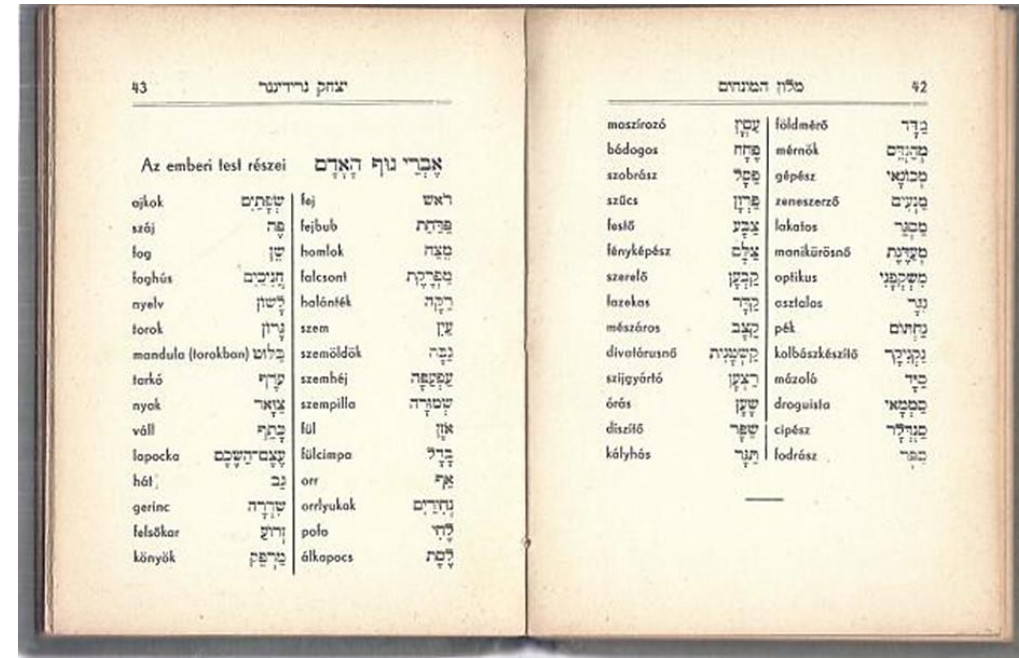
- מנהל בית הספר היה **יצחק גרידינגר**.
- יצחק חיבר ספרי לימוד רבים.
- באונגוואר לא היו מריבות עקרוניות כמו במונקץ'.
חרמות ואיסורים לא הוטלו ע"י רבני העיר על הציונים ולא על בית הספר העברי העממי והגימנסיה העברית "יבנה". החינוך היה **דתי-לאומי** ורוב התלמידים השתייכו ל"**בית"ר**" ול"**צעירי מזרחי**".

סיימו 5 מחזורים עם 130 בוגרים – ממוצע של 26 / שנה

מלון המונחים: עברי-הונגרי
מאת יצחק גרידינגר יצא לאור ע"י הוצאת אונגבר
- הונגריה, בשנת 1940

שרה ויצחק גרידינגר –
המנהל של הגימנסיה באוז'גורוד

מונקיץ' (Munkacs) – המנהלים של הגימנסיה

על דר' חיים קוגל - <https://www.youtube.com/watch?v=cW4tzieMnuw>

אינג' אליהו רובין

בוגר בית הספר הטכני
הגבוה בפראג ומהנדס
אזרחי במקצועו.

היה סגן יו"ר "המזרחי"
במונקיץ'

פעיל ב'הסתדרות בתי
הספר העבריים
בקרפטורוס' ומורה
בגימנסיה העברית
במונקאץ'.

לאחר שד"ר חיים קוגל עלה
לארץ ישראל היה רובין
מנהל הגימנסיה עד סוף
שנת הלימודים האחרונה.

מונקץ' (Munkacs)

יחסי האחוזים		מן המניין		סך הכול	פרטיים	מן המניין	שנת הלימוד
מהסביבה	מקומיים	מהסביבה	מקומיים				
11.5	88.5	5	39	44	-	44	24/25
13	87	9	58	86	19	67	25/26
21	79	19	73	115	23	92	26/27
27	73	32	88	141	21	120	27/28
26	74	32	91	148	25	123	20/29
26	74	37	106	147	4	143	29/30
31	69	57	127	199	15	184	30/31
26	74	53	149	232	30	202	31/32

- ב-20 שנות קיומה למדו בה כ-1,400 תלמידים ותלמידות. 13 מחזורים סיימו.
- בטבלה: מספר התלמידים שלמדו במונקץ' עד המחזור הראשון

כיתה במונקץ' עם חבר המורים

מונקץ': "הבטחה ומגמה" - המחזור השלישי (בוגרי 1934)

אחרי שנות רעות, עבודה והתפתחות על שדה התרבות והחנוך העברי בגמנסיה העברית במוקצ'בו, בה היינו תלמידים-אחים, אחרי שפרשת חיינו הראשונה בתור תלמידים עברה עלינו בין כתלי בית-הספר העברי התיכוני, אחרי אשר סכמנו את עמל עברנו וקמנו על סף החיים החדשים, באנו לידי הסכם והחלטה לחתור בכל נאמנותנו ומצפוננו להאסף בעוד 10 שנים ז"א

בשנת 1944, בערב פסח ה'תש"ד בירוש'ים על יד הכותל המערבי

וכלנו יחד נקח חלק בשמחת הבנין העברי בארץ ישראל החפשית.
יוסף רוזנברג, רחל איצקוביץ', דוד ויס, חנה שנפלה, מנחם קרינדלר הוכרו לנאמנים מטעם כל החברים להגשים ולהוציא את המטרה הנעלה הזאת אל הפועל.
בהוצאת ההחלטה הזאת יבחן מצפוננו ומוסרנו העברי ולזה אנו מתחייבים ובאים אל החתום בלב ונפש.

הבטחה ומגמה

אחרי שנות רעות, עבודה והתפתחות על שדה התרבות והחנוך העברי בגמנסיה העברית במוקצ'בו, בה היינו תלמידים-אחים, אחרי שפרשת חיינו הראשונה בתור תלמידים עברה עלינו בין כתלי בית-הספר העברי התיכוני, אחרי אשר סכמנו את עמל עברנו וקמנו על סף החיים החדשים, באנו לידי הסכם והחלטה לחתור בכל נאמנותנו ומצפוננו להאסף בעוד 10 שנים ז"א

בשנת 1944, בערב פסח ה'תש"ד בירוש'ים על יד הכותל המערבי

וכלנו יחד נקח חלק בשמחת הבנין העברי בארץ ישראל החפשית.
יוסף רוזנברג, רחל איצקוביץ', דוד ויס, חנה שנפלה, מנחם קרינדלר הוכרו לנאמנים מטעם כל החברים להגשים ולהוציא את המטרה הנעלה הזאת אל הפועל.
בהוצאת ההחלטה הזאת יבחן מצפוננו ומוסרנו העברי ולזה אנו מתחייבים ובאים אל החתום בלב ונפש.

Handwritten signatures and names in Hebrew and Yiddish, including: D. Lebowitz, Binyamin Lysman, Romyel, Amin, M. Karpman, S. Karpman, Rachel Katz, Hermann Kellner, Emanuel, and others.

בגלל השואה

הם היו 20 ציונים נלהבים, ובתום לימודיהם בצ'כוסלובקיה חתמו על נדר: בעוד 10 שנים, בערב פסח, ניפגש כולנו בכותל מלחמת העולם שבישה את התוכניות, חלקם נספו בשואה. השבועה נשכחה, אבל המסמך הנדיר שרד הגיע ליד ושם

ירון ששון וישראל מושקוביץ
| כתיב "ירידות אחרונות"

השנה הייתה 1934, חמש שנים לפני מרוץ מלחמת העולם השנייה. 20 יורדים חברי תנועת השומר הצעיר, שסיימו את לימודיהם התיכונים בנימנסיה העברית בקיר מונטק שבצ'כוסלובקיה וישראל את קיץ 1934 בארץ-ישראל, חתמו על מסמך שבו התחייבו לוחשש בקיץ 1938 שנים אחרי כך כבולת הספרים. אבל המלחמה שיבשה את התוכנית. חלקם ניצרו בשואה, הנדר נשכח, אך המסמך היסטורי שרד והגיע לנו היום.

לאסוף את השברים גם אתם יכולים לעזור לשמר את הזיכרון

לרכים מאיתנו יש חפצים, מכתבים, מסמכים או תצלומים מתקופת השואה. כל פריט כזה נושא זיכרון, סיפור על גורל יקרירנו. ויש, גם כשיתוף "ירידות אחרונות", ויצא למכשע לאומי להצלת הפריטים ולהעברתם למשמרת לדורות.

אולי גם אצלכם מסתתרים שברי זיכרון כאלה?

הצטרפו למרוץ נגד השעת, ועזרו לנו לאסוף אותם. פנו ליד ושם וספרו על הנאשים ששמאודרי החפצים. סיפורים נבחרים יפורסמו בעתון.

לתיאום, מסירה ולמסירת נוסף: טל' 1*800*25*7771
דוא"ל: collect@yadvashem.org.il
או בארץ: www.yadvashem.org

בחדשים הקרובים יתקיימו ברובי הארץ ימי אסוף המעריצים הבאים: 26.4, מנח"ס לראו בק בחיפה
28.4, בית האוהד ברמת גן
בין השעות 16:00-09:00

תרגו ארון | צילום: עוז יובל כהן
שלמה ארבל | צילום: ישראל יוסף

24.04.2011

עשרה זכו להגשים את החלום ולעלות לארץ ישראל, אהרון בן־רנר, גרשון יגור, שלמה קרפן (לימים ארבל), דב משה ליפרמן (ליפי), יוסף רוזנברג, צבי מרמלשטיין, אריה נימן (נוימן), דוד וייס (לימים לבנה), יוסף מרדכי שנפלד וחנה שנפלד (לימים ארון).

בגלל ההבטחה ההיא

השנה הייתה 1934. 20 צעירים ציונים בצ'כוסלובקיה נדרו יחד להיפגש בעבור עשור בכותל. בעקבות פרסום מסמך ההבטחה שלהם ב"ירידות אחרונות" מתברר: הקהילה שלהם אומנם נספרת בשואה, אבל שלוש מהם הצליחו להגיע למפגש המרגש.

ברוך בערב פסח של שנת 1944 – ככותל המערבי בירושלים. "אחרי שנת רעות, עבודה והתפתחות על שדה התרבות והזיכרון העברי בנימנסיה העברית שבה היינו הלימודים-אחים... כאנו ליד המסך והחלטה לחזור בכל אמונתנו ומוטבנו לראשון לציון בערב עשר שנים, בשנת 1944, נכתב חשבונו היסטורי: על ידי הכולל המערבי, נכתב מסמך ההבטחה: 'כולנו יחד ניקח חלק בשמירת הגנייה העברית בארץ ישראל ההשפית'. לזה אנו מחייבים ובאים אל התחום כלל ובנפש."

מלחמת העולם השנייה פוצה חסם שנים מאוחר יותר, והעברה כי חלק גדול מאותם חברים נרצח בשואה ושיבשה את התוכנית. במסך שנים רבות לא נודע אם הפגש עצמו התקיים. מסמך ההתחייבות עצמו שרד את השואה והגיע ליד ושם, שהצליח לאתר שניים מהחיים: עלי, שלמה ארבל, 96, נכבד, ודנה ארז, 97, קימרון בית השירה סיפור "ירידות אחרונות" לפני חודשים כי לטיב ירשתם איש מהחיים לא הגיע מסמך ההתחייבות. תחת הכותרת "הנדר לא הופר" רח "הנדר הופר בגלל השואה", והפצה את פרסום יחדיו ברנר, 60, מגול מוליק גיאמרה פנימית בבית החולים מאיר בכפר סבא. "עפרים איש ורו חמוס: על התחייבות, המיחס שלושה אבן בענין להיפגש עשר שנים מאוחר יותר – מספר לנו הגיעו למפגש בוועיד ובמסך שנוכח, מספר לנו

הבטחה ומגמה

אני יודע רבות שנים התחייבתי על שדה התרבות והזיכרון העברי בנימנסיה העברית בנימנסיה העברית שבה היינו הלימודים-אחים... כאנו ליד המסך והחלטה לחזור בכל אמונתנו ומוטבנו לראשון לציון בערב עשר שנים, בשנת 1944, נכתב חשבונו היסטורי: על ידי הכולל המערבי, נכתב מסמך ההבטחה: 'כולנו יחד ניקח חלק בשמירת הגנייה העברית בארץ ישראל ההשפית'. לזה אנו מחייבים ובאים אל התחום כלל ובנפש."

הנהגת ישיבת בית המדרש העברי בנימנסיה העברית
בשנת 1944, בערב פסח התשי"ד בירושלים על ידי הכולל המערבי

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

תשי"ד

פרסום הבטחה פנה מרפס בניו יורק, וסמך, אם ישאגו לעדכן את הידיעה החדשה והחשוב שהתקבל אודות ההבטחה שאכן קיימה.

אוספים את השברים

"הסיפור על ההתחייבות הוא חלק חשוב לחינוך בנינו, אורי ורוני נוימן, בני 55, נבו היו חברים של הוריי, ולאורך השנים התחייבנו כמסורת משפחתית, אבל לא הכרתי את הסיפור שמתארח הפגש ככותל. אבי היה מסודר באוניברסיטת פראג, ויום לאחר שהגיש את עבודת הדוקטורט שלו הוא ירד את הכולל המערבי בירושלים. הוא הבין מה עמד לקרות, אסף את מיטתו לטובו וברח". בשנת 1966 מונה נוימן אבא למנהל תחנת המאוחד רחובות, כיום תיכון ויהושע. גם נרשן יגור עלה לישראל לפני המלחמה, כש חזר נוימן, עסק גם יגור בחינוך ובין היתר שימש כמנהל תיכון על שם קונל כותל. בנו הוריו, חי ועבד בחינוך ומשמש כיועץ לאפיווד לענייני ישראל ויהודים. נכבד היה מקורב בשדות המדיניות בין ישראל לחו"ק.

"אני ממש ציונית מרים שהבנתי את הסיפור על ידי שהתחייבתי שאבא והתייחסתי מתחייבות עסק יצא ארץ שבועות", אומר פרופ' ברנר. "אצל הורדים יצא מסמך ה ההתחייבות שבה התחייבתי את זמן הדיבור לשואה, מאחר ומשם נולדו חלק מהנאשים הגיעו לעירייה ולקחו את הדיבור למחנה."

לאסוף את השברים, מספר יד ושם שיתוף ירידות אחרונות, במסגרת היזמים מתקיימים אודותם לתחבר למשמרת חפצים שונים שהוסתס השואה או לפניה, על מנת שאפשר יהיה ללמוד שהם על שרידים ועדויות הישות על התחייבות. פרופ' אורן של ארם אחר יוכל להיות לחיבת גילידי שרידים של רבים אחרים, אומר רון חיים נוסט. מגול אנה ארבלים ביד ושם. "בעקבות פרסום שרידים כאלו בעיתון אושש מבניע עד מסך מסירת הפריטים ליד ושם יוכלו להיחבר לגילידי שרידים פרטיים או המוסד לציון כי כמעט היתכן שלנו נשכח – מהו יד ושם יד ושם יד ושם כמנח"ס נאות שחפצים כותל ויכולים משיש כמנח"ס כענה בירושלים. אפשר גם להתקשר למיידק של יד ושם כדי לתאם מסירת פריטים."

יצהל ברנר בנו של אהרון: "בילדותי גדלתי על מיתוס המנש הזה ההתחייבות הזה שקיימה. שלושה הניעו בערב פסח לכותל המערבי ואחר כך חגגנו את הסדר ביחד בירושלים"

21.06.2011

דר' חיים קוגל - דברים לבוגרי המחזור הראשון של הגימנסיה

"מתוך אפלה וחשכת הרים עולים ומנצנים קווי אור, המאירים דרך לדור חדש, דור הקם לתחיה!

השפה העברית חודרת לכל מקום בו נפש יהודי פועמת... גימנסיה עברית – מכון ליהדות. תלמידיה - חלוצי רעיון התחיה ומגשימיו, הזורעים בדמעה ברינה יקצורו! נקצור נא כולנו ברינה ושמחה, בחדווה ובדיצה מה שזרענו בעמל רב!

ואם בוגרים, יהא נא תמיד לנגד עיניכם עמנו המפוזר והמפורר! האמינו בו ובכוחותיו, בעבודתכם לטובתו תחזקנה ידיכם!"

מונקיץ' (Munkacs)

<https://www.youtube.com/watch?v=HHyk0-YP-0A>

שירת התקווה

https://www.youtube.com/watch?v=XtVY_GWyyd2M

חניכי תנועות הנוער הציוניות במונקיץ' רוקדים "הורה"

מתוך סרט שצולם בשנות השלושים לצורך הכנת סרט על חקלאים יהודים בקרפטורוס .
- ארכיון "מארץ' אוף טיים" (March of time) - חברת יומני קולנוע אמריקאית.
באדיבות הארכיון הלאומי (National Archives, US) וארכיון הסרטים של סטיבן שפילברג במוזיאון השואה בווינינגטון